

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2021: 49; 90–98 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2021.49.11063>

УДК 007: 355.2:092:070"2015/2018"

КОНЦЕПТ «ВОРОГ»: РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ВОЄННІЙ ДОКУМЕНТАЛІСТИЦІ (2015-2018 рр.)

Аліна Червінчук

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,

Французький бульвар, 24/26, 65068, Одеса, Україна

e-mail: alinachervinchuk@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1031-763X>

У дослідженні представлено аналіз української воєнної документалістики, зокрема увагу сконцентровано на способах опису воєнної дійсності авторами збірок. Визначено, що спосіб репрезентації воєнних дій залежить від статусу авторів – як спостерігачів за подіями й учасників подій – та особливостей індивідуального осмислення обставин. Зауважено, що автори вдаються до різних форм зображення протилежної сторони воєнного конфлікту і тому формують різні образи ворога.

Ключові слова: війна, ворог, воєнна документалістика, авторська стратегія.

Постановка проблеми. Війна в Україні стала об'єктом репрезентації в сучасній воєнній документалістиці. Автори потребують осмислення цього феномену, а способи відображення – системного журналістикознавчого аналізу. Тому для сучасного журналістикознавства та українського суспільства важливим є аналіз збірок воєнної документалістики, що становлять джерельну базу для вивчення особливостей репрезентації воєнних дій на Сході України 2015-2018 рр.

Мета дослідження – сформуванню системне уявлення про особливості зображення ворога в українській воєнній документалістиці, взявши до уваги статус автора – як спостерігача за подіями (журналіста) та учасника подій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українські журналістикознавці приділяли достатньо уваги проблемі війни в сучасному інформаційному просторі; вимогам до діяльності журналіста під час висвітлення воєнного конфлікту; проблемі автора та його позиції в творі. Для нашого дослідження вагоме значення мали ґрунтовні праці таких українських дослідників: В. Іванова, О. Іванової, С. Костя, Г. Почепцова.

Методологічна основа дослідження. Для реалізації поставленої мети було використано такі методи дослідження: загальнонаукові (описовий, аналізу, синтезу, порівняння) та спеціальні (структурний, герменевтичний, нарративний, метод контент-аналізу).

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зауважив В. Супрун, концепт є «індивідуалізованим репрезентантом авторської моделі картини світу з її суб'єктивно-модальними модусами і світоглядними модифікаціями аксіосистем та джерелом об'єктивної національної парадигми, верифікованої культурно-історичним і ментальним дискурсом»¹.

Для збірок воєнної документалістики характерним є формування концепту «ворог» завдяки відображенню його образу з авторської позиції. Підкреслимо, що модель відображеної війни та спосіб її осмислення залежить від статусу автора: як автора-спостерігача за подіями (журналіста, некомбатанта) та як автора-учасника подій (комбатанта)². Тому уявлення про воєнну дійсність та учасників цього протистояння – українських військових та ворога у цих двох типах документального відображення подій відрізняються.

Ми це пояснюємо тим, що: автори-спостерігачі за подіями мають опиратися у своїй професійній діяльності на стандарти журналістики, а автори-учасники подій мають більше творчого простору та необмежені у форматах організації власної воєнної історії; автори-спостерігачі моделюють систематизоване, об'ємне бачення воєнних подій завдяки міркуванням безпосередніх учасників бойових дій, натомість для авторів-учасників подій основна стратегія – передати власний досвід, тому більше уваги приділяють суб'єктивним емоційним враженням; автори-спостерігачі як професійні комуніканти зображають війну в контексті зрозумілих категорій, що перебувають в опозиції – «свій»-«чужий», а для авторів-учасників подій важливіше передати власні рефлексії³, тому категорії «свій» та «чужий» не характеризуються високим рівнем конкретизації.

Збіркам воєнної документалістики притаманне формування концептів – військового, ворога, війни. У документальних збірках із позиції автора-спостерігача за подіями концепти сформовані так, щоб досягти заздалегідь визначеного комунікаційного ефекту – здійснити вплив на аудиторію. Натомість у збірках із позиції автора-учасника – метою є «систематизувати та відрефлексувати власний досвід»⁴, і тому «твір досягає свого рівня впливовості завдяки інтуїтивним, а не професійно-комунікаційним намірам»⁵.

У збірках воєнної документалістики з позиції автора-спостерігача за подіями сформовані такі типи ворога:

Агресор. Характерним для демонстрації цього типу ворога є акцентування уваги на таких рисах: той, хто прагне захопити; відсутність жалю до противника; той, якого важко зупинити; той, хто готувався до війни заздалегідь. Здебільшого йдеться про те, що такий ворог здатен прораховувати свої дії (і робить це) та планувати операції. «Чужий» намагався підкорити противника (українське населення) психо-

¹ Супрун, В. (2020), *Аксіологічна концептосфера жіночої прози української діаспори середини ХХ століття*, Видавець ТОВ «ТВОРИ», Вінниця.

² Іванова, О., Червінчук, А. (2020), «Сучасна українська воєнна документалістика: автор та авторська стратегія», in Tomasz Borowiak & Adam Wróbel (Eds.), *Scientific developments of European countries in the area of philological researches*, Izdewniciba «Baltija Publishing», Рига, с. 224. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-56-3.1.13>

³ Там само, с. 224.

⁴ Там само, с. 226.

⁵ Там само, с. 226.

логічно, поступово розпорочився по території та здатен «заразити» пропагандою: «Сепаратизм – це грибок і його треба виводити. Я на своїй землі, я у своїй хаті. Я не допущу, щоб чужий, гнилий ворог ліз у мою хату!»⁶. Як агресора характеризували конкретну країну/громадян: «Росія своєю пропагандою зробила цю війну»⁷; «Росіяни почали масовані обстріли українських позицій з власної території – артилерійськими системами залпового вогню»⁸; «Семен каже, що їх розстріляла російська диверсійно-розвідувальна група»⁹; «Росіяни, втративши техніку і людей, відійшли на кілометр-півтора і звідти почали бити по селу артилерією й танками»¹⁰. До такого висвітлення подій вдавалися, аби чітко підкреслити вину противника, визначити/конкретизувати ворога.

Ворог зображений як такий, що здатен винищити все на своєму шляху, а тому демонструє свою велич, аби встановити/контролювати правила гри: «Такими ж смішними, на перший погляд, були вимоги росіян: вихід з Іловайська так званим «зеленим коридором пішки – без автомобілів і військової техніки. За інших умов гарантій агресори не давали»¹¹.

Мучитель. Цей тип ворога зображений як такий, що отримувач задоволення від знущання з українських військових; усі дії ворога скеровані на те, аби знищити не тільки фізично, а передусім морально. Основна стратегія – підірвати бойовий дух противника, продемонструвати свою силу через приниження та знущання з українських бійців: «Двоє інших хлопців були поранені й потрапили в полон. Одного задушили, а іншого спалили живцем – ось із ким ми воюємо...»¹²; «Наших хлопців не розпинали, а вішали. На старому терміналі вони повісили одного нашого і двох своїх. Вони навіть своїх повісили – мабуть, щоб настрахати нас»¹³; «Кулеметників і снайперів, які потрапили в полон, сепаратисти, як правило, не щадять. Катують, знущаються, можуть розстріляти, а якщо ж обмінюють, то в останню чергу»¹⁴.

Такий тип ворога свою ненависть скеровував не тільки на українських бійців, але й на мирне населення, щоб підсилити в них відчуття страху: «Сепари розстріляли Ашота. Прямо у центрі, привселюдно, за допомогу окупантам, тобто нам, прикордонникам. А казарми наші гранатами закидали – озвірили зовсім сепари...»¹⁵.

Маргінал. Для цього типу ворога характерним є суперечливе розуміння встановлених норм; тобто такий, що порушує соціальні вимоги. Люди без конкретних соціальних зв'язків, що не можуть пристосуватися до життя, тому незрозумілими є

⁶ Семенченко, М. (2016), *Катастрофа і триумф. Історії українських героїв*, Українська прес-група, Київ, с. 149.

⁷ Штогрін, І. (2016), *АД 242. Історія мужності, братерства та самопожертви*, Клуб сімейного дозвілля, Харків, с. 24.

⁸ Криштопа, О., Каліновська, О. (2016), *Герої (НЕ) війни. Про мертвих, живих і ненароджених*, Клуб сімейного дозвілля, Харків, с. 93.

⁹ Положій, Є. (2017), *Іловайськ*, Фоліо, Харків, с. 22.

¹⁰ Там само, с. 223.

¹¹ Криштопа, О., Каліновська, О. (2016), *Герої (НЕ) війни. Про мертвих, живих і ненароджених*, Клуб сімейного дозвілля, Харків, с. 140.

¹² Штогрін, І. (2016), *АД 242. Історія мужності, братерства та самопожертви*, Клуб сімейного дозвілля, Харків, с. 75.

¹³ Там само, с. 155.

¹⁴ Положій, Є. (2017), *Іловайськ*, Фоліо, Харків, с. 57.

¹⁵ Там само, с. 51.

їхні дії та мотивація перебування на війні. Сукупність осіб без конкретних ідеологічних орієнтирів, що керуються інстинктами та власними встановленими правилами. Зазвичай такий тип ворога не провокував виникнення страху в українських військових, адже зображався як маса людей, що піддалася російській пропаганді: «Є різниця, коли воюють сепаратисти – збіговисько незрозумілих людей, а коли воюють кадрові військові Російської Федерації»¹⁶; «Це були люди кримінальної зовнішності. Були також представники місцевого населення, фанатично налаштовані, налякані «Правим сектором» і бандерівцями»¹⁷.

Важливо сказати і про маргіналізацію місцевого населення, для якого основним пріоритетом було отримати вигоду; ці групи людей не підтримують українські цінності: «Конвоїрами служили не тільки пропащі сепаратисти, а люди, які шукали в безробітному Донецьку можливості заробити копійку, хоча траплялися і не дуже приємні екземпляри, які не втрачали нагоди морально познущатися»¹⁸. Ворог зображений як неадекватний, безконтрольний, готовий порушити правила/перейти межу: «Ми бачили кадірівців, ми просто відчували їхню кавказьку агресію. Багато хто з них був зовсім обдובаний, неадекватний»¹⁹.

Боягуз. Тип ворога, якому не притаманна відвага, несміливого, нервового, пасивного у веденні бойових дій. Такий ворог також намагався встановити правила ведення боїв, проте не демонстрував рішучих дій (на відміну від агресора): «Вороги вимагали від нас здати зброю – казали, тоді випустять»²⁰. Ворог, який не вів відкритий бій із українськими військовими, а на намагався сховатися за мирним населенням: «Сепаратисти фактично прикривалися цивільними»²¹. У цього ворога відсутній чіткий план дій, характерним є нерозуміння того, як вести бій: «Дії сепаратистів були безглуздими, неграмотними і боягузливими»²².

У збірках воєнної документалістики з позиції авторів-учасників подій ворога зображено:

Ворог – персоніфікований (російські військові – загарбники). Для авторів-учасників подій є принциповим: визначити і продемонструвати докази, хто насправді їх атакує, намагається захопити територію України, характерним є акцентування уваги на професійній підготовці та технічному оснащенні ворога. Саме тому у збірках автори зазначають, як систематично оглядали спорядження противника, техніку та намагалися ідентифікувати, з ким вступають у бій: «...біля Многопілля наші бійці збирали докази присутності російських військ на території України»²³. Так, учасники бойових дій знайшли підтвердження присутності російських військ на території Донбасу, зокрема, військову техніку та озброєння: «У вбитих були сучасні армійські

¹⁶ Штогрін, І. (2016), *АД 242. Історія мужності, братерства та самопожертви*, Клуб сімейного дозвілля, Харків, с. 139.

¹⁷ Семенченко, М. (2016), *Катастрофа і тріумф. Історії українських героїв*, Українська прес-група, Київ, с. 65.

¹⁸ Положій, Є. (2017), *Іловайськ*, Фоліо, Харків, с. 181.

¹⁹ Штогрін, І. (2016), *АД 242. Історія мужності, братерства та самопожертви*, Клуб сімейного дозвілля, Харків, с. 26.

²⁰ Там само, с. 20.

²¹ Там само, с. 20.

²² Там само, с. 137.

²³ Зіненко, Р. (2017), *Іловайський щоденник*, Фоліо, Харків, с. 185.

російські засоби зв'язку та зброя: автомати АК-74М виробництва після 1995 року, ручні кулемети ПКП «Печенег» виробництва 2000-х рр., а також снайперські гвинтівки СВД-С та безшумні гвинтівки ВСС «Гвинторіз»²⁴.

Автори збірок підкреслили, що ворог – різний: із різною професійною підготовкою, ідеологією та мотивом перебування у зоні воєнного конфлікту, а тому потрібно бути готовим до будь-яких дій та оперативно реагувати: «...Там були й кадрові, що приїжджали відточувати навички на дурних «укропах» і обіжені після Майдану «беркути» та кваліфіковані «альфачі» місцевого розливу..., й просто ті, хто хотів грабувати за законами воєнного часу»²⁵.

Окремо автори-учасники подій зосередили увагу на військовій підготовці противника, зауваживши, що до участі у воєнних операціях залучені професійні російські військові, які діяли узгоджено та намагалися будь-якими методами захопити стратегічний об'єкт: «Кількома групами росіяни намагались нас вибити. А танкова атака взагалі була організована прямо на трасі»²⁶.

Ворог – неперсоніфікований. Автори-учасники подій зображають ворога як масу, якій потрібно протистояти, від якої треба обороняти країну. Цю масу вирізняють як «сепарів» чи «бойовиків». У такому разі для військовослужбовців ворог той, що веде систематичний обстріл позицій, порушує «режим тиші», намагається захопити вигідні стратегічні об'єкти за *хитрістю* чи *нахабністю*.

Хитрий ворог. Головна стратегія поведінки ворога – змусити противника (українських військовослужбовців) відступити. Такий ворог не намагався близько підступати до позицій українських військових; навпаки – завжди працював з відстані, обстрілював позиції прицільно, аби змусити противника здатися чи залишити позицію: «Висипати двісті-триста мін на нас і сотню – на поле за нашими спинами, щоб підмога не пробилась, потім вигнати два танки і під їхнім прикриттям заїхати на техніці. Поки ми не зарились...»²⁷; «Сепарські коректувальники намагалися виявити наше місцерозташування, вештаючись селищем та стріляючи з пістолетів у повітря, щоб спровокувати реакцію у відповідь»²⁸. Ворог систематично влаштовував диверсії, пошкоджував комунікації та намагався порушити зв'язок військових з іншими підрозділами: «На раці хвилю сепари змінили, а до наших моторол вона не в'яжеться»²⁹; «Сепари перебили водогін, і ми залишилися без води»³⁰.

Нахабний. Такий ворог демонструє відсутність страху перед українськими військовими, а тому – не боїться підходити ближче до позицій воїнів, вступати у відкритий бій: «...ворог спробував піти з нами у відкритий бій. Батальйон терористів «Заря» за підтримки танків пішов на прорив наших позицій зразу наступного дня після штурму»³¹.

Противники порушували «режим тиші» та використовували таку ситуацію на свою користь, наблизившись до позицій українських військовослужбовців та розста-

²⁴ Зінченко, Р. (2017), *Гловайський щоденник*, Фоліо, Харків, с. 187.

²⁵ Сова, А. (2017), *Звіт за серпень '14*, Фоліо, Харків, с. 87.

²⁶ Там само, с. 34.

²⁷ Брест, М. (2017), *Пехота*, ДІПА, Київ, с. 13.

²⁸ Брест, М. (2017), *Пехота*, ДІПА, Київ, с. 65.

²⁹ Чабала, К. (2017), *Вовче*, ДІПА, Київ, с. 17.

³⁰ Ананьєв, В. (2018), *Сліди на дорозі*, Наш формат, Київ, с. 226.

³¹ Сова, А. (2017), *Звіт за серпень '14*, Фоліо, Харків, с. 37.

вивши міни: «Під час перемир'я стоїш на блокпосту, сидиш: сепари відкрито міни ставлять»³².

Ворог такий, що відкрито демонстрував своє місцезнаходження, намагавшись спровокувати українських бійців розпочати обстріл першими: «А ворог – він лізе із «зеленки» і лупить по всьому. Кошмарять. Показують, що ось ми – тут!»³³.

Ворог такий, що не поважав свого противника, а тому і сам не здатен своїми вчинками викликати повагу; противник не тільки порушував «правила війни», але й відкрито насміхався та глузував з українських військових. Для такого ворога провокація є одним із основних методів впливу на противника, аби відволікти увагу та наблизитись до позицій: «Цікаво, що дорогою нас то обстрілюють, то хтось здалеку нам руками махає – я навіть кілька разів тягнувся до автомата, щоб влупити по тих нахабних сепарах, що, ніби глузуючи з нас, подавали якісь знаки із «зеленки» метрів за 300 від дороги»³⁴.

Такому ворогу важко протистояти, адже він швидко та наполегливо здатен захопити стратегічні об'єкти для ведення бою, укріплювати свої позиції та наближатися впритул до українських військових: «Самі сепари займають висоти, терикони, ставлять там міномети і снайперів. Іноді залізницею возять платформи з мінометами. Якщо почув стукіт коліс, отже, скоро буде обстріл»³⁵.

Принциповим є те, що ворог – це «категорія, яка вимагає спеціального тлумачення, адже він має бути кимось іншим, не людиною, щоб були підстави його вбивати»³⁶. Проте автори-учасники подій не демонструють відкритої ненависті до ворога; персоніфікованого чи неперсоніфікованого ворога сприймають як перешкоду на шляху до своєї мети – перемоги у воєнному протистоянні задля досягнення миру. Ворога не можна недооцінювати незалежно від його поведінки та дій: незалежно від того, чим він оперуватиме – хитрістю/нахабністю, – він продовжує вбивати, і тому – потрібно давати відсіч. Ворогові неможливо пробачити, коли гинуть побратими, страждають їхні сім'ї: «Сепарам вдалося вбити мого товариша. Чудову людину. Дівчина вагітна залишилася»³⁷.

Потрібно підкреслити, що у збірці «100 днів полону або Позивний 911»³⁸ В. Макеєв, який потрапив до полону та пережив систематичні допити, знущання, – демонструє протилежну стратегію: ворога він не виправдовує, проте закликає до виявлення людяності та дотримується ідеї прощення за вчинки. Характеризує ворогів винятково як «ополченців», демонструє їхні думки, погляди, спосіб життя. На його думку, противника потрібно розуміти, сприймати його як людину, і тоді можливим стає прощення.

³² Якорнов, Д. (2016), *То АТО. Дневник добровольця*, Виват, Харків, с. 29.

³³ Пузік, В. (2018), *Моноліт*, ДПА, Київ, с. 169.

³⁴ Сова, А. (2017), *Звіт за серпень '14*, Фолю, Харків, с. 28.

³⁵ Якорнов, Д. (2016), *То АТО. Дневник добровольця*, Виват, Харків, с. 29.

³⁶ Іванова, О., Червінчук, А. (2020), «Сучасна українська воєнна документалістика: автор та авторська стратегія», in Tomasz Borowiak & Adam Wróbel (Eds.). *Scientific developments of European countries in the area of philological researches*, Izdewniciba «Baltija Publishing», Рига, с. 234. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-56-3.1.13>

³⁷ Ананьєв, В. (2018), *Сліди на дорозі*, Наш формат, Київ, с. 240.

³⁸ Макеєв, В. (2016), *100 днів полону, або Позивний 911*, Фолю, Харків, 192 с.

Результати і перспективи подальших досліджень. Отримані результати дали змогу виявити особливості відображення концепту «ворог» у сучасній українській воєнній документалістиці. Системний аналіз такого типу репрезентації воєнної дійсності авторами-спостерігачами за подіями та авторами-учасниками подій допоможе осмислити феномен війни в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Висновки. Визначено, що моделювання ворога залежить від статусу автора: як спостерігача за подіями (журналіста) і як учасника подій. Для авторів-спостерігачів важливим є сформулювати об'ємне уявлення про протилежну сторону воєнного конфлікту, тому формуються конструкти ворога як агресора, мучителя, маргінала та боягуза. Натомість для авторів-учасників важливо передати власне суб'єктивне осмислення того, хто для них є ворогом на війні, адже вони мають чітко визначити підстави для його знищення. Тому для цього типу осмислення та відображення характерним є суб'єктивне бачення ворога – персоніфікованого (важливо підкреслити, хто саме є загарбником української території); неперсоніфікованого (демонстрація маси людей), що намагається досягти результату завдяки хитрості та нахабності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ананьєв, В. (2018), *Слиди на дорозі*, Наш формат, Київ, 275 с.
2. Брест, М. (2017), *Пехота*, ДПА, Київ, 384 с.
3. Зіненко, Р. (2017), *Ловайський щоденник*, Фоліо, Харків, 282 с.
4. Іванова, О., Червінчук, А. (2020), «Сучасна українська воєнна документалістика: автор та авторська стратегія», in Tomasz Borowiak & Adam Wróbel (Eds.). *Scientific developments of European countries in the area of philological researches*, Izdawniciba «Baltija Publishing», Рига, с. 221-237. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-56-3.1.13>
5. Криштопа, О., Каліновська, О. (2016), *Герої (НЕ)війни. Про мертвих, живих і не-народжених*, Клуб сімейного дозвілля, Харків, 304 с.
6. Макеев, В. (2016), *100 днів полону, або Позивний 911*, Фоліо, Харків, 192 с.
7. Положій, Є. (2017), *Ловайськ*, Фоліо, Харків, 384 с.
8. Пузік, В. (2018), *Моноліт*, ДПА, Київ, 256 с.
9. Семенченко, М. (2016), *Катастрофа і тріумф. Історії українських героїв*, Українська прес-група, Київ, 296 с.
10. Сова, А. (2017), *Звіт за серпень '14*, Фоліо, Харків, 156 с.
11. Супрун, В. (2020), *Аксіологічна концептосфера жіночої прози української діаспори середини ХХ століття*, Видавець ТОВ «ТВОРИ», Вінниця, 415 с.
12. Чабала, К. (2017), *Вовче*, ДПА, Київ, 176 с.
13. Штогрін, І. (2016), *АД 242. Історія мужності, братерства та самопожертви*, Клуб сімейного дозвілля, Харків, 352 с.
14. Якорнов, Д. (2016), *То АТО. Дневник добровольця*, Виват, Харьков, 400 с.

REFERENCES

1. Ananiev, V. (2018), *Slidy na dorozh, Nash format*, Kyiv, 275 p.
2. Brest, M. (2017), *Pekhota*, DIPA, Kyiv, 384 p.
3. Chabala, K. (2017), *Vovche*, DIPA, Kyiv, 176 p.
4. Ivanova, O., Chervinchuk, A. (2020), «Modern Ukrainian military documentaries: author and author strategy», in Tomasz Borowiak & Adam Wróbel (Eds.). *Scientific developments of European countries in the area of philological researches*, Izdevniecība «Baltija Publishing», Riga, pp. 221-237. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-56-3.1.13>
5. Kryshchop, O., Kalinivska, O. (2016), *Heroi (NE) viiny. Pro mertvykh, zhyvykh i nenarodzhenykh*, Klub simeinoho dozvillia, Kharkiv, 304 p.
6. Makeiev, V. (2016), *100 dnyv polonu, abo Pozyvnyi 911*, Folio, 192 p.
7. Polozhii, Ye. (2017), *Ilovaisk*, Folio, Kharkiv, 384 p.
8. Puzik, V. (2018), *Monolit*, DIPA, Kyiv, 256 p.
9. Semenchenko, M. (2016), *Katastrofa i triumf. Istorii ukrainskykh heroiv*, Ukrainaska pres-hrupa, Kyiv, 296 p.
10. Shtogrin, I. (2016), *AD 242. Istoriiia muzhnosti, braterstva ta samopozhertvy*, Klub simeinoho dozvillia, Kharkiv, 352 p.
11. Sova, A. (2017), *Zvit za serpen 14*, Folio, Kharkiv, 156 p.
12. Suprun, V. (2020), *Aksiologichna kontseptosfera zhinochoi prozy ukrainskoi diaspori seredyny XX stolittia*, Vinnytsia, 415 p.
13. Yakornov, D. (2016), *To ATO. Dnevnyk dobrovoltsa*, Vyvat, Kharkov, 400 p.
14. Zinenko, R. (2017), *Ilovaisky shchodennyk*, Folio, Kharkiv, 282 p.

THE CONCEPT OF ENEMY: REPRESENTATION IN THE UKRAINIAN MILITARY DOCUMENTARIES

Alina Chervinchuk

*Odessa I.I. Mechnikov National University
24/26, Frantsuzkyi bulvar, Odesa, 65068, Ukraine*

e-mail: alinachervinchuk@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1031-763X>

Research methodology. The following methods were used in this research: general scientific methods (descriptive, analysis, synthesis, comparison) and special (structural, hermeneutic, narrative, method of content analysis). We identified words related to the concept of the enemy and determined the context in which they are used by the authors of the collections

Results. The formats of reflection of military reality in collections of military documentaries are investigated. It is emphasized that the authors-observers of events as professional communicators form a vision of events based on categories understandable to the audience – «own» and «others». Instead, the authors-participants go events have more creative space and pay more attention to their own emotional state and reflections. It is defined how the enemy is depicted and what place he occupies in the military reality represented by the authors. It is emphasized that the authors reflect the enemy in different ways. In particular, the authors-observers of the events tried to form a comprehensive vision of the events, and therefore paid much attention to the opposite side of the military conflict. Authors-participants of the events tend to show the enemy as a mass to be opposed. In such collections, the enemy is specified only in the presence of evidence confirming the presence of Russians or militants.

Novelty. The research for the first time investigates the methods of representation of military activity in the collections of Ukrainian military documentaries. The article is devoted to the analysis of how the authors represent the enemy.

Practical importance. The analysis of collections of military documentaries will allow to study the phenomenon of war and to trace the peculiarities of the authors' representation of military reality.

Keywords: war, enemy, military documentaries, author's strategy.